

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Załącznik nr 1 do Uchwały Nr
Rady Miejskiej w Więcborku
z dnia

***PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY
WIĘCBORK
NA LATA 2016-2019***

WIĘCBORK 2016r.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Opracowała: Marzena Radecka

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Spis treści

1. WSTĘP	4
1.1. Cel opracowania programu opieki nad zabytkami dla Gminy Więcbork na lata 2016-2019	4
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami:	5
2. UWARUNKOWANIA PRAWNE:	5
2.1. Organy ochrony zabytków	5
2.2. Przedmiot ochrony prawnej	5
2.3. Formy prawne ochrony zabytków:	7
2.4. Gminna ewidencja zabytków	8
3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY WIĘCBORK:	8
3.1. Dane demograficzne	8
3.2. Historia	10
3.3. Wykaz zabytków nieruchomych na terenie gminy Więcbork wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków	11
3.4. Wykaz obiektów nieruchomych na terenie gminy Więcbork ujętych w ewidencji zabytków	13
3.5. Wykaz zabytków archeologicznych znajdujących się na terenie gminy Więcbork podgalających ochronie:	21
3.6. Stanowiska Archeologiczne na terenie Gminy Więcbork	22
3.7. Istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych	22
4. OCHRONA ZASOBU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WYNIKAJĄCA ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIĘCBORK.	22
5. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI:	24
5.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych:	24
5.2. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne):	25
5.3. Współpraca z właścicielami i zarządcami obiektów zabytkowych:	25
5.4. Promocja zabytków nieruchomych:	25
5.5. Dla ochrony posiadanych zasobów kulturowych Gmina winna przyjąć następujące zasady działania:	26
5.6. Ustala się następujące zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w ewidencji obiektów zabytkowych podlegających ochronie konserwatorskiej:	26
5.7. Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Więcbork:	27
6. POSTANOWIENIA KOŃCOWE	27
Załącznik nr 1 do programu opieki nad zabytkami dla Gminy Więcbork	28

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

1. WSTĘP

1.1. Cel opracowania programu opieki nad zabytkami dla Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Podstawowym założeniem niniejszego "Programu opieki nad zabytkami dla gminy Więcbork na lata 2016-2019" jest ukierunkowanie działań Samorządu Gminnego służących podejmowaniu, planowanych działań dotyczących wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego poprzez samorząd gminy.

Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, do których należą:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy Więcbork, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego i figurujących w ewidencji Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami:

- 1) Ustawa z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2013 r. poz. 594 z późn. zm.);
- 2) Ustawa z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014r., poz. 1446 z późn. zm.);
- 3) Dokumenty, programy gminne:
 - Strategia Rozwoju Gminy Więcbork na lata 2014-2020r.,
 - Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Więcbork,
 - miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego,
 - lokalne plany rozwoju;
- 4) Gminna ewidencja zabytków.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019 opracowywany jest na 4 lata i stanowi dokument uzupełniający w stosunku do innych aktów planowania.

2. UWARUNKOWANIA PRAWNE:

2.1. Organy ochrony zabytków

Zgodnie z art. 89 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami organami ochrony zabytków są:

- minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków.

2.2. Przedmiot ochrony prawnej

Przywołana na wstępie ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce i wprowadza w tej materii szereg fundamentalnych definicji i pojęć:

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

zabytek jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z ustawą opiece podlegają – bez względu na stan zachowania – zabytki pogrupowane w trzech kategoriach:

Zabytki nieruchome będące w szczególności:

- krajobrazami kulturowymi,
- układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- dziełami architektury i budownictwa,
- dziełami budownictwa obronnego,
- obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- cmentarzami,
- parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Zabytki ruchome będące w szczególności:

- dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2012 r. poz. 642 i 908 oraz z 2013 r. poz. 829),
- instrumentami muzycznymi,
- wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

Zabytki archeologiczne będące w szczególności:

- pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- cmentarzyskami,
- kurhanami,
- relikami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Ponadto, zgodnie z art. 6. ust. 2 ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej.

2.3. Formy prawne ochrony zabytków:

- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Wpis do rejestru zabytków

Podstawą wpisu do rejestru zabytków jest decyzja administracyjna wydana przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Z wnioskiem o taki wpis może występować właściciel zabytku lub użytkownik wieczysty gruntu na którym znajduje się zabytek. Również wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej.

Rejestr zabytków prowadzi odpowiedni wojewódzki konserwator zabytków dla zabytków znajdujących się na terenie województwa.

Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wpisać także do rejestru historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny lub historyczny zespół budowlany. Sprawy te reguluje *ustawa z 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* oraz *Rozporządzenie Ministra Kultury z 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2011, Nr 113 poz. 661)*.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

2.4. Gminna ewidencja zabytków

Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy. Obowiązek prowadzenia gminnej ewidencji zabytków nieruchomości spoczywa na Burmistrzu Gminy.

Ewidencją zostały objęte zabytki architektury i budownictwa: zespoły i obiekty o istotnych, lokalnych walorach historycznych, kulturowych i krajobrazowych oraz zabytki archeologiczne. Ewidencja powinna być okresowo aktualizowana, należy m.in. wykreślić z ewidencji obiekty rozebrane oraz gruntownie przebudowane (gdy w znacznym stopniu i w sposób nieodwracalny została zmieniona bryła budynku, układ i wielkość otworów okiennych, zniszczono wystrój elewacji). Ewidencje należy również uzupełnić o obiekty, dla których założone zostaną karty ewidencyjne zabytków lub nowe karty stanowisk archeologicznych, w oparciu o zawiadomienia przesłane przez WUOZ.

3. ZASOBY DZIEDZICTWA I KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GMINY WIĘCBORK:

3.1. Dane demograficzne

Gmina Więcbork położona jest na Pojezierzu Krajeńskim w powiecie sępoleńskim i w województwie kujawsko-pomorskim; graniczy z 7 gminami: Sępólno Krajeńskie i Sośno w powiecie sępoleńskim, Mrocza w powiecie nakielskim, Łobżenica w powiecie pilskim (woj. wielkopolskie), Złotów, Zakrzewo, Lipka w powiecie złotowskim (woj. wielkopolskie).

W skład Gminy Więcbork wchodzi 22 sołectwa (Adamowo, Borzyszkowo, Czarmuń, Dalkowo, Frydrychowo, Górowatki, Jastrzębiec, Jeleń, Lubcza, Nowy Dwór, Pęperzyn, Puszcza, Runowo Krajeńskie, Suchorączek, Sypniewo, Śmiłowo, Witunia, Wymysłowo, Zabartowo, Zakrzewek, Zakrzewska Osada, Zgniłka) oraz miasto Więcbork.

Miasto Więcbork położone jest nad największym w całej gminie jeziorem Więcborskim. Powierzchnia gminy to 23 538,8 ha, natomiast liczba mieszkańców na dzień 19.05.2014 roku to ogółem 13 306 osób, w tym w mieście zamieszkuje 5 806 osób, a na wsi 7 500 osób.

Gmina Więcbork ma charakter typowo rolniczy. Walory turystyczne sprawiają, że gmina staje się coraz ważniejszym terenem turystycznym i wypoczynkowym. Również na obszarze gminy umiejscowione są liczne zabytki, między innymi obiekty sakralne, zespoły pałacowo parkowe, a także zabudowa gospodarza.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Zgodnie z Rozporządzeniem Wojewody Kujawsko-Pomorskiego Nr 21/2005 z dnia 12 września 2005r. cały obszar gminy z wyjątkiem miasta jest włączony w obszar Krajeńskiego Parku Krajobrazowego.

Rys. 1 Mapa Gminy Więcbork

3.2. Historia

Początki osadnictwa w rejonie Więcborka sięgają młodszej epoki kamienia – neolitu (3-4 tys. lat p.n.e.). W okresie wczesnego średniowiecza w bezpośrednim sąsiedztwie obecnej plaży miejskiej znajdował się silnie umocniony gród obronny. Po jego zniszczeniu w początkach XII wieku, powstała osada otwarta na wąskim przesmyku w miejscu obecnego rynku pomiędzy Jeziorem Więcborskim, a nieistniejącym dziś Jeziorem Łopiennik. Pierwsza źródłowa wzmianka wymieniająca Więcbork jako miasto zwane wtedy Wansowna, pochodzi z 1383 roku. Z kolei parafia po raz pierwszy została wymieniona, ale jako już istniejąca w 1405r. Do 1821r. miasto było własnością rodów szlacheckich i magnackich – kolejno: Pęperzyńskich, Więcborskich, Zebrzydowskich, Garczyńskich i Potulickich, a zamek więcborski stanowił ośrodek wielkich dóbr ziemskich. Najwcześniej wzmiankowane miejscowości gminy to: Zabartowo (1279r.) Pęperzyn, Suchorączek (1288r.), Runowo Krajeńskie (1325r.) i Sypniewo (1380r.).

W latach 1772-1920 teren gminy pozostawał w granicach zaboru pruskiego, (z krótką przerwą w okresie trwania Księstwa Warszawskiego 1807-1815). Klęska Rzeszy Niemieckiej w I wojnie światowej i będący jej następstwem traktat wersalski umożliwiły przyłączenie ziem dawnego zaboru pruskiego do niepodległej Polski. Więcbork i okolice zostały przejęte przez władze polskie w dniu 23 stycznia 1920r. W 20-leciu międzywojennym jedna z miejscowości gminy: Runowo Krajeńskie, stała się powszechnie znana z okazji sezonowych przyjazdów prezydenta RP Ignacego Mościckiego na polowania w okolicznych lasach. W czasie II wojny światowej Niemcy wymordowali około 4 tys. mieszkańców miasta, gminy i powiatu w obozach w Karolewie i Radzimi. Gmina Więcbork została wyzwolona spod okupacji w dniach 27-29 stycznia 1945r. Okres kolejnych 45 lat zaznaczył się rozwojem drobnego przemysłu, zakładów obsługi rolnictwa, przemysłu drzewnego, budownictwa i spółdzielczości. Również baza oświatowo kulturalna zarówno w mieście jak i na wsi uległa niespotykanej dotąd rozbudowie. Na bazie dawnego ewangelickiego klasztoru diakonistek w Więcborku powstało liceum ogólnokształcące i zespół średnich szkół zawodowych, a w Sypniewie – średnia szkoła rolnicza. Poza tym dzięki malowniczoemu położeniu rozwijała się turystyka, powstało kilka ośrodków wczasowych bydgoskich zakładów pracy.

Kryzys końca lat 70-tych i początek 80-tych podobnie jak w całym kraju zaowocował powstaniem struktur „Solidarności” w instytucjach i zakładach pracy. Więcborscy działacze stanowili bardzo aktywny zespół, a jednego z nich, Henryka Napieralskiego, wybrano nawet do Komisji Krajowej związku.

Lata 90-te i reforma gospodarcza spowodowały upadek wielu zakładów, szczególnie związanych z rolnictwem i budownictwem oraz znaczne bezrobocie. Jednocześnie otworzyły się nowe możliwości i perspektywy zarówno dla aktywnej części społeczności, jak i dla samych samorządów gminnych. W Więcborku położono główny nacisk na uregulowanie gospodarki wodno-ściekowej oraz problem odpadów stałych. Dzięki temu i dzięki rozbudowie bazy hotelowo –campingowej zaistniały warunki dla kontynuowania przez miasto tradycji ważnego ośrodka turystycznego w regionie.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

W Więcborku zachowały się zabytki architektury z końca XVIII, XIX i początku XX wiek. Najważniejszymi są: kościół parafialny z 1778 r., kaplica św. Katarzyny z 1787 roku usytuowana na wzgórzu o tej samej nazwie, oraz zbór ewangelicki z XIX wieku. Wybudowany w 1556 roku renesansowy zamek został rozebrany przez Prusaków około połowy XIX w., a pochodzący z 1860r. kościół ewangelicki, w końcu lat 70-tych XX wieku przebudowano na Dom Kultury.

Na terenie gminy zachowały się zespoły pałacowo-parkowe w Sypniewie, Runowie Krajeńskim, Runowie Młyn i Suchorączku zabytkowe wiejskie kościoły w Runowie Krajeńskim, Zabartowie, Pęperzynie i Sypniewie; a także przykłady XIX i XX-wiecznej zabudowy folwarcznej, mieszkalnej i przemysłowej.

W latach 1965-66 na więcborskim grodzisku Muzeum Okręgowe w Bydgoszczy prowadziło prace archeologiczne, których plonem było odkrycie wielu cennych naukowo znalezisk. Z kolei od 1999 roku prace takie prowadzono przez pięć kolejnych sezonów na wielokulturowym cmentarzysku pradziejowym w Zakrzewskiej Osadzie, odkrytym przez miejscowych rolników. W 2007r. na Górze Zamkowej w Więcborku natrafiono na fragmenty fundamentów zamku Zebrzydowskich.

Kolejne prace archeologiczne

na więcborskim grodzisku prowadzone były w związku z budową ścieżki rowerowej i zagospodarowaniem nabrzeża Jeziora Więcborskiego w roku 2010. Uchwycono dobrze zachowane nawarstwienia z materiałem wczesnośredniowiecznym.

3.3. Wykaz zabytków nieruchomych na terenie gminy Więcbork wpisanych do rejestru Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

Na terenie Gminy Więcbork znajduje się 21 zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków prowadzonego przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, z tego 3 zabytki na terenie miasta Więcborka.

Ilość obiektów nieruchomych wpisanych do ewidencji zabytków na terenie gminy to 270.

Lp.	Miejscowość	Nazwa Obiektu	Nr rejestru	Data wpisu
1	Pęperzyn	Kościół Ewangelicki p.w. św. Maksymiliana Kolbe	A/833	08.12.1997r.
2	Runowo . Krajeńskie	Cmentarz Ewangelicki	A/1031	29.05.1992r.
		Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Świętej	A/146	14.03.1933r.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

		Trójcy - Kościół		
		Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Świętej Trójcy - cmentarz przykościelny		
		Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Świętej Trójcy- ogrodzenie przykościelne	A/146	01.04.2004r.
		Ruina Pałacu Zespołów Pałacowych	A/1299	26.04.1984r.
		Park Krajobrazowy Zespołu Pałacowego	A/1299	26.04.1984r.
3	Sypniewo	Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Katarzyny - Kościół	A/779	29.05.1992r.
		Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Katarzyny - kostnica	A/779	29.05.1992r.
		Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Katarzyny - cmentarz	A/779	29.05.1992r.
		Zespół Pałacowy - Pałac	A/1131	26.11.1991r.
		Palmiarnia ob. domu mieszkalnego	A/1131	26.11.1991r.
		Zespół Pałacowy – Park Krajobrazowy		
		Zespół Pałacowy - Magazyn		
		Zespół Pałacowy - Spichlerz		
Zespół Pałacowy – Grobowiec rodziny Wilkensów				

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

		Zespół Pałacowy – Gorzelnia		
4	Więcbork	Kościół Parafialny P.W. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i śś. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza	A/314	19.03.1930r.
		Kaplica P.W. Świętej Katarzyny - Kaplica Cmentarna	A/313	29.05.1992r.
		Kaplica P.W. Świętej Katarzyny - Cmentarz		
5	Suchorączek	Założenie pałacowo - parkowe	A/1449	15.12.1984r.

3.4. Wykaz obiektów nieruchomości na terenie gminy Więcbork ujętych w ewidencji zabytków

Adamowo

1. Dom nr 8– 2 poł. XIX w.
2. Dom Nr 19 – XIX w.
3. Dom, Leśnictwo pocz. XIX w.

Borzyszkowo

4. Dom Nr 4 Borzyszkowo – l. 20 XX w.
5. Dom Nr 10 –ok 1910r.
6. Cmentarz Ewangelicki
7. Cmentarz choleryczny

Czarmuń

8. Ruina Dworu XVIII/XIX w.
9. Cmentarz Ewangelicki

Dlkowo

10. Cmentarz Ewangelicki

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Frydrychowo

11. Dom drewniany Nr 7 pocz. XX w.

Jastrzębiec

12. Kapliczka murowana ok 1900r.
13. Pozostałości Zespołu Dworkowego Gorzelnia, Park XIX w.
14. Dom Nr 11 XIX w.
15. Dom Nr 12 1929r.
16. Dom Nr 14 XIX w.
17. Cmentarz Ewangelicki

Jeleń

18. Cmentarz Ewangelicki

Karolewo

19. Zespół Dworski z parkiem Krajobrazowym Dwór, Park XIX – XX w.

Lubcza

20. Kapliczka ok. 1990r.
21. Szkoła 1915r.
22. Zagroda Nr 2 - dom i stodoła XIX w.
23. Dom Nr 9 a 2 poł. XIX w.
24. Dom Nr 32 XIX w.
25. Cmentarz Ewangelicki

Lubcza - Wyspa

26. Cmentarz Ewangelicki

Młyn

27. Pałac Myśliwski 1911-1914r.
28. Dom poł. XIX w.

Młynki

29. Dom Nr 51 1921r.
30. Cmentarz Ewangelicki

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Nowy Dwór

31. Dom Nr 10 XIX w.
32. Dom Nr 15 XIX w.
33. Cmentarz Ewangelicki

Pęperzyn

34. Kościół Ewangelicki – ob. Rzym. – Kat. Fil. P.W. Św. Maksymiliana Kolbe
35. Kapliczka pocz. XX w.
36. Szkoła ob. Biblioteka Publiczna XIX w.
37. Dworzec Kolejowy ok 1900r.
38. Zagroda Nr 12– dom i obora
39. Zagroda Nr 19 – dom i budynek gospodarczy 1924r.
40. Zagroda - dom i obora XIX w.
41. Zagroda - dom i obora 1900r.
42. Dom Nr 24 ob. poczta 1915r.
43. Dom Nr 42 1910r
44. Dom Nr 46 XIX w.
45. Dom, ob. sklep 1910r.
46. Dom 1910r.
47. Dom 1910r.
48. Cmentarz Rzymsko – Katolicki, Cmentarz Ewangelicki

Puszcza – Katrzyniec

49. Cmentarz Ewangelicki

Runowo Krajeńskie

50. Zespołu Kościoła Parafialnego P.W. Świętej Trójcy - Plebania, Organistówka, 2 budynki gospodarcze, ogrodzenie z bramą, kościół
51. Zespół Leśniczówki– Leśniczówka i budynek gospodarczy 1990r.
52. Zespół Pałacowy – mostek nad kanałem, dom ogrodnika, kancelaria, rządówka, stajnia, obora, gorzelnia, ogrodzenie, dom mieszkalny XIX w.
53. Dom Nr 8 XIX w.
54. Dom Nr 10 ok. 1910r.
55. Dom Nr 51 XIX w.
56. Cmentarz Rzymsko – Katolicki
57. Cmentarz Ewangelicki
58. Cmentarz Ewangelicki

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Runowo - Młyn

59. Cmentarz Ewangelicki

Suchorączek

60. Szkoła ok. 1915r.

61. Zespół Pałacowy obecnie PDOS – pałac, stodoła, park krajobrazowy - XIX w.

62. Zagroda Nr 12 – stodoła, obora XIX w.

63. Dom Nr 2 Suchorączek XIX w.

64. Dom Nr 3 Suchorączek XIX w.

65. Cmentarz Ewangelicki

Sypniewo

66. Kościół, Plebania, kostnica przy Zespole Kościoła Parafialnego P.W. Św. Katarzyny ok 1900r.

67. Kaplica Grobowa na cmentarzu grzebalnym ok 1900r.

68. Zespół Torkówki

69. Zespół pałacowy – Pałac, Ekonomówka, Grobowiec Rodziny Wilkensów, Park Krajobrazowy, Stajnia, spichlerz, gorzelnia.

70. Zagroda Nr 71– dom i budynek gospodarczy ok 1880r.

71. Dom Nr 21 XIX w.

72. Dom Nr 35 ok 1900r.

73. Dom Nr 38 XIX w.

74. Dom Nr 47 ok 1900r.

75. Dom Nr 54 XX w.

76. Dom Nr 55 ok. 1900r.

77. Dom Nr 57 ok 1900r.

78. Dom Nr 72 ok 1910r.

79. Dom Nr 73 ok 1900r.

80. Dom Nr 75 ok 1910r.

81. Dom Nr 90 1920r.

82. Dom Nr 98 XIX/XX

83. Zespół Młyna – Młyn, dom młynarza ok 1910r.

84. Cmentarz Rzymsko – Katolicki

85. Cmentarz Rzymsko – Katolicki

86. Cmentarz Ewangelicki

87. Cmentarz Choleryczny

Śmiłowo

88. Zagroda Nr 7 – dom i 2 obory, budynek gospodarczy, ogrodzenie

89. Zagroda Nr 26 – dom i obora

90. Dom Nr 2

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

91. Cmentarz Ewangelicki

Więcbork

92. Kościół, Dzwonnica i ogrodzenie Zespołu Kościoła Parafialnego P.W. Św. Szymona i Judy Tadeusza XIX w.
93. Kościół Ewangelicki ul. Rybacka 1859r.
94. Kaplica P.W. Św. Katarzyny na cmentarzu grzebalnym XIX w.
95. Kaplica na Cmentarzu Ewangelickim
96. Klasztor Ewangelicki Sióstr Diakonisek ok. 1935r.
97. Więzienie obecnie dom mieszkalny ok 1900r.
98. Szpital ok. 1920r.
99. Dworzec Kolejowy ok 1910r.
100. Poczta XIX w.
101. Hotel. obecnie sklep ok. 1915r.
102. Dom Nr 11 ul. Aleja 600 – lecia ok 1915r.
103. Dom Nr 9 ul. I Armii Wojska Polskiego ok 1900r.
104. Dom Nr 2 ul. Gdańska 1911r.
105. Dom Nr 11 ul. Gdańska 1915r.
106. Dom Nr 16 ul. Gdańska 1913r.
107. Dom Nr 34 ul. Gdańska 1906r.
108. Dom Nr 2 ul. Górna ok. 1910r.
109. Dom Nr 6 ul. Górna ok. 1910r.
110. Dom Nr 8 ul. Górna ok. 1900r.
111. Dom Nr 3 ul. Hallera ok. 1910r.
112. Dom Nr 4 ul. Hallera ok. 1910r.
113. Dom Nr 5 ul. Hallera XIX w.
114. Dom Nr 8 ul. Hallera ok. 1910r.
115. Dom Nr 10 ul. Hallera ok. 1910r.
116. Dom Nr 12 ul. Hallera ok. 1900r.
117. Zespół Domu Nr 13 ul. Hallera – dom i oficyna ok. 1910r.
118. Dom Nr 15 ul. Hallera k 1913r.
119. Dom Nr 16 ul. Hallera ok. 1910r.
120. Dom Nr 17 ul. Hallera ok. 1910r.
121. Dom Nr 18 ul. Hallera ok. 1910r.
122. Dom Nr 19 ul. Hallera ok. 1910r.
123. Dom Nr 20 ul. Hallera ok. 1900r.
124. Dom Nr 24 ul. Hallera ok. 1910r.
125. Dom Nr 26 ul. Hallera ok. 1910r.
126. Dom Nr 27 ul. Hallera ok. 1910r.
127. Dom Nr 28 ul. Hallera ok. 1900r.
128. Dom Nr 29 ul. Hallera ok. 1910r.
129. Dom Nr 30 ul. Hallera ok. 1910r.
130. Dom Nr 32 ul. Hallera ok. 1910r.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

131. Dom Nr 33 ul. Hallera ok. 1910r.
132. Dom Nr 35 ul. Hallera połowa XIX w.
133. Dom Nr 36 ul. Hallera połowa XIX w.
134. Dom Nr 40 ul. Hallera ok. 1910r.
135. Dom Nr 41 ul. Hallera ok. 1930r.
136. Dom Nr 44 ul. Hallera ok. 1910r.
137. Dom Nr 6 ul. Kościuszki ok. 1900r.
138. Dom Nr 8 ul. Kościuszki ok. 1910r.
139. Dom Nr 9 ul. Kościuszki ok. 1910r.
140. Dom Nr 11 ul. Kościuszki ok. 1910r.
141. Dom Nr 18 ul. Kościuszki ok. 1910r.
142. Dom Nr 20 ul. Kościuszki ok. 1910r.
143. Dom Nr 28 ul. Kościuszki ok. 1910r.
144. Dom Nr 32 ul. Kościuszki ok. 1910r.
145. Dom Nr 34 ul. Kościuszki ok. 1910r.
146. Dom Nr 2 ul. Mickiewicza ok. 1870r.
147. Dom Nr 4 ul. Mickiewicza ok. 1915r.
148. Dom Nr 5 ul. Mickiewicza koniec XIX w.
149. Dom Nr 6 ul. Mickiewicza 1910-1915
150. Dom Nr 7 ul. Mickiewicza koniec XIX w.
151. Dom Nr 8 ul. Mickiewicza początek XX w.
152. Dom Nr 9 ul. Mickiewicza XIX/XX w.
153. Dom Nr 11 ul. Mickiewicza początek XX w.
154. Dom Nr 12 ul. Mickiewicza XX w.
155. Zespół Domu Nr 14 ul. Mickiewicza - dom i kuźnia ok. 1910r.
156. Dom Nr 21 ul. Mickiewicza ok. 1915r.
157. Dom Nr 22 ul. Mickiewicza ok. 1910r.
158. Dom obecnie Urząd Miejski ul. Mickiewicza ok. 1910r.
159. Dom Nr 2 ul. Ogrodowa ok. 1900r.
160. Dom Nr 7 ul. Pocztowa początek XX w.
161. Dom Nr 10 ul. Pocztowa ok 1910r.
162. Dom Nr 11 ul. Pocztowa XIX/XX
163. Dom Nr 13 ul. Pocztowa XIX w.
164. Dom Nr 16 ul. Pocztowa XX w.
165. Dom Nr 23 ul. Pocztowa XIX w.
166. Dom Nr 25 ul. Pocztowa ok 1900r.
167. Dom Nr 27 ul. Pocztowa ok. 1900r.
168. Dom Nr 35 ul. Pocztowa ok. 1915r.
169. Dom Nr 37 ul. Pocztowa XIX w.
170. Dom Nr 8 ul. Potulickich ok 1910r.
171. Dom Nr 10 ul. Potulickich XIX w.
172. Dom Nr 11 ul. Potulickich XIX w.
173. Dom Nr 2 ul. Powstańców Wlkp. Ok 1870r.
174. Dom Nr 3 ul. Rybacka ok 1910r.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

175. Dom Nr 7 ul. Rybacka ok 1910r.
176. Dom Nr 13 ul. Rybacka XIX w.
177. Dom Nr 3 ul. Plac JP II 1910r.
178. Dom Nr 9 ul. Plac JP II XX w.
179. Dom Nr 10 ul. Plac JP II XIX/XX w.
180. Dom Nr 13 ul. Plac JP II XIX w.
181. Dom Nr 2 ul. Starodworcowa XIX/XX w.
182. Dom Nr 3 ul. Starodworcowa ok 1910r.
183. Dom Nr 6 ul. Starodworcowa ok 1900r.
184. Dom Nr 9 ul. Starodworcowa ok 1915r.
185. Zespół Dom Nr 10 ul. Starodworcowa – dom i budynek gospodarczy ok 1910r.
186. Dom Nr 1 Stary Rynek 1900r.
187. Dom Nr 2 Stary Rynek 1900r.
188. Dom Nr 3 Stary Rynek 1910r.
189. Dom Nr 5 Stary Rynek 1910r.
190. Dom Nr 2 Strzelecka 1915r.
191. Dom Nr 5 Strzelecka XIX w.
192. Dom Nr 6 Strzelecka ok 1910r.
193. Dom Nr 1 ul. Wodna ok 1900r.
194. Dom Nr 5 ul. Wodna XIX w.
195. Dom Nr 5a ul. Wodna XIX/XX w.
196. Dom Nr 6 ul. Wodna XIX w.
197. Dom Nr 9 ul. Wybudowanie ok 1900r.
198. Dom Nr 1 ul. Wyzwolenia ok 1900r.
199. Dom Nr 5 ul. Wyzwolenia ok 1915r.
200. Dom Nr 6 ul. Wyzwolenia ok 1910r.
201. Dom Nr 7 ul. Wyzwolenia ok 1910r.
202. Dom Nr 13 ul. Wyzwolenia ok 1913r.
203. Dom Nr 14 ul. Wyzwolenia XIX w.
204. Dom Nr 15 ul. Wyzwolenia ok 1900r.
205. Dom Nr 1/3 ul. Złotowska 1900r.
206. Dom Nr 12 ul. Złotowska 1910r.
207. Dom Nr 17 ul. Złotowska 1900r.
208. Dom Nr 19 ul. Złotowska 1915r.
209. Dom Nr 25 ul. Złotowska ok 1910r.
210. Dom Nr 27 ul. Złotowska ok 1910r.
211. Dom Nr 28 ul. Złotowska ok 1900r.
212. Dom Nr 29 ul. Złotowska ok 1915r.
213. Dom Nr 32 ul. Złotowska 1900r.
214. Dom Nr 34 ul. Złotowska ok 1900r.
215. Dom Nr 40 ul. Złotowska ok 1900r.
216. Dom Nr 52 ul. Złotowska ok 1900r.
217. Dom Nr 54 ul. Złotowska ok 1900r.
218. Dom Nr 56 ul. Złotowska ok 1900r.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

- 219. Dom Nr 8 ul. Zwycięstwa XIX w.
- 220. Dom Nr 11 ul. Zwycięstwa XIX w.
- 221. Dom Nr 12 ul. Zwycięstwa XIX w.
- 222. Wodociągowa Wieża ciśnień ul. Dworcowa ok 1920r.
- 223. Pozostałość Zespołu Gazowni ul. Starodworcowa 7 – dom i budynek gospodarczy ok 1910r.
- 224. Zespół Młyna – młyn i budynek gospodarczy ok 1900r.
- 225. Młyn ul. Pocztowa 18 ok 1920r.
- 226. Zespół Rzeźni ul. Pocztowa 6 – rzeźnia, sklep, dom mieszkalny 1900r.
- 227. Spichlerz ul. Mickiewicza 29 1915r.
- 228. Spichlerz ul. Pocztowa ok 1910r.
- 229. Cmentarz Rzymsko – Katolicki
- 230. Cmentarz Ewangelicki

Witunia

- 231. Zespół szkoły – Szkoła i budynek gospodarczy – obecnie dom ok 1900r.
- 232. Most Kolejowy XIX w.
- 233. Zagroda nr 57 – dom i budynek gospodarczy ok 1900r.
- 234. Dom Nr 5 ok 1900r.
- 235. Dom Nr 46 ok 1880r.
- 236. Dom Nr 53 początek XX w.
- 237. Dom Nr 55 połowa XIX w.
- 238. Dom Nr 72 połowa XIX w.
- 239. Dom Nr 76 ok 1900r.
- 240. Cmentarz Ewangelicki
- 241. Cmentarz Żydowski

Zabartowo

- 242. Zespół Kościoła Parafialnego P.W. Św. Jakuba – kościół, ogrodzenie, plebania 1866r.
- 243. Szkoła ok 1915r.
- 244. Dom Nr 8 ok 1900r.
- 245. Dom Nr 9 ok 1909r.
- 246. Dom Nr 17 ok 1900r.
- 247. Dom ok 1910r.

Zakrzewek

- 248. Zagroda Nr 4 – dom i stodoła ok 1890r.
- 249. Zagroda Nr 5 – dom i stodoła ok 1890r.
- 250. Dom Nr 9 – dom i obora ok 1910r.
- 251. Zagroda Nr 12 – dom i budynek gospodarczy XIX w.
- 252. Zagroda Nr 46 – dom i stodoła XIX w.
- 253. Dom Nr 6 ok 1890r.
- 254. Dom Nr 7 połowa XIX w.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

- 255. Dom Nr 24 połowa XIX w.
- 256. Dom Nr 29 XIX w.
- 257. Dom Nr 41 XIX w.
- 258. Dom Nr 53 ok 1900r.
- 259. Cmentarz Ewangelicki

Zakrzewska Kolonia

- 260. Dworzec Kolejowy XX w.

Zakrzewska Osada

- 261. Dom Nr 7 XIX w.
- 262. Dom Nr 10 XIX w.
- 263. Dom Nr 12 XIX w.
- 264. Dom Nr 16 1883r.
- 265. Dom Nr 43 ok 1915r.
- 266. Cmentarz Ewangelicki
- 267. Cmentarz Ewangelicki

Zgniłka

- 268. Zagroda Nr 10 – dom i stodoła(dom -1935r., Stodoła 1870r.)
- 269. Dom Nr 8 XIX
- 270. Cmentarz Ewangelicki

3.5. Wykaz zabytków archeologicznych znajdujących się na terenie gminy Więcbork podgalających ochronie:

- grodzisko wczesnośredniowieczne położone na niewielkim półwyspie, leżącym na przesmyku między dwiema częściami Jeziora Więcborskiego , na południowy wschód od miasta, bezpośrednio za Parkiem Miejskim na terenie dz. nr 407/1, obręb Więcbork 4 (nabrzeże Jeziora Więcborskiego) – nr rej.: 65/C z dnia 16.12.1967r.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

3.6. Stanowiska Archeologiczne na terenie Gminy Więcbork

Na terenie gminy Więcbork znajdują się 732 stanowiska archeologiczne w miejscowościach: Borzyszkowo, Czarmuń, Dalkowo, Jastrzębiec, Jeleń, Lubcza, Nowy Dwór, Puszcza, Runowo Krajeńskie, Suchorączek, Sypniewo, Śmiłowo, Więcbork, Witunia, Zakrzewek, Zakrzewska Osada, Zgniłka. Stanowiska archeologiczne na terenie Gminy Więcbork pochodzą z różnych okresów i kultur t.j. epoka kamienia, mezolit, neolit, neolit schyłkowy, kultura pucharów lejkowatych, kultura amfor kulistych, epoka brązu, wczesna epoka brązu, kultura łużycka, kultura łużycka -kultura pomorska, okres halsztacki, okres rzymski, wczesne średniowiecze, późne średniowiecze, czasy nowożytny. Na terenie gminy Więcbork zewidencjonowane są również zabytki archeologiczne znajdujące się w miejscowościach: Zakrzewek, Zakrzewska Osada, Witunia, Zabartowo, Śmiłowo, Więcbork, Sypniewo, Runowo Krajeńskie, Suchorączek, Nowy Dwór, Pęperzyn, Puszcza, Klarynowo, Lubcza, Dalkowo, Górowatki, Jastrzębiec.

3.7. Istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Podstawowym zagrożeniem dla zabytków, są wszelkie inwestycje związane z zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia robót ziemnych i robót budowlanych. Przebudowa układów urbanistycznych zespołów pałacowo-parkowych oraz obiektów sakralnych prowadzi często do naruszenia zabytkowej substancji. Ponadto zagrożenie dla pojedynczych obiektów wpisanych do ewidencji zabytków stanowi degradacja obiektów polegająca m.in. na wymianie elementów budynków w postaci drewnianej stolarki okiennej i drzwiowej, pokrycia dachu z dachówek ceramicznych, a także zniszczenie dekoracji budynków w postaci gzymsów i innej sztukaterii podczas prac termomodernizacyjnych. Zagrożenie spowodowane jest również robotami związanymi z zamurowywaniem lub powiększaniem otworów okiennych, rozbudowami obiektów co ma wpływ na zmianę wizerunku zabudowy. Wszystkie te działania negatywnie wpływają na zabytkową zabudowę miejscowości.

4. OCHRONA ZASOBU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO WYNIKAJĄCA ZE STUDIUM UWARUNKOWAŃ I KIERUNKÓW ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO GMINY WIĘCBORK.

Zabytki, zespoły oraz układy urbanistyczne, wskazane do zachowania, objęte zostały strefami ochrony konserwatorskiej:

- **STREFA „A”** – pełna ochrona konserwatorska,
- **STREFA „B”** – ochrona konserwatorska,
- **STREFA „C”** – strefa ochrony ekspozycji układu zabytkowego,

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

- **STREFA „W”** – strefa ochrony archeologicznej.

Wszelkie działania projektowe i wykonawcze, prowadzone w obrębie w/w stref, należy uzgodnić z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Toruniu Delegatura w Bydgoszczy, ul. Jezuicka 2, 85-102 Bydgoszcz.

Na terenie miasta występują

- **STREFA „A”** – strefa pełnej ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszary szczególnie wartościowe, do bezwzględного zachowania. Wszelkie prace inwestycyjne, prowadzone na tym obszarze, należy uzgodnić ze Służbą Ochrony Zabytków. Strefą „A” objęte są tereny o największej wartości historycznej :
 - grodzisko wczesnośredniowieczne, położone na niewielkim półwyspie, leżącym na przesmyku między dwiema częściami Jeziora Więcborskiego,
 - kościół parafialny z 1772-78 r./ rej. Zabytków IE/2388/,
 - kaplica p.w. św. Katarzyny zlokalizowana na cmentarzu na górze św. Katarzyny/ rej. Zabytków A/318/1-2/,
 - zespół miejski wokół placu Jana Pawła II.
- **STREFA „B”** – strefa ochrony konserwatorskiej, obejmująca obszar podlegający rygorom w zakresie utrzymania zasadniczych elementów istniejących substancji o wartościach kulturowych oraz charakteru w skali nowej zabudowy. Uzgodnienia ze Służbą Ochrony Zabytków winny obejmować: przebudowy, rozbudowy i nadbudowy obiektów zabytkowych, budowa nowych obiektów budowlanych i korekty nowego układu przestrzennego. W obrębie strefy „B” znajduje się między innymi:
 - klasztor ewangelicki siostr diakonistek,
 - murowane więzienie z ok. 1900r.,
 - szpital murowany ok. 1892r., przebudowany w 1971r.,
 - poczta murowana z 1906r.
 - hotel w rynku, murowany ok. 1900r.,
 - zespół dworca kolejowego, murowany ok. 1910r.,
 - pozostałości zespołu gazowni z 1910r.,
 - zespoły: młyna, rzeźni, spichlerze z lat 1990-1920 oraz szereg domów, rozrzuconych na terenie miasta.Dawne, pierwotne funkcje niektórych obiektów zostały zamienione i dostosowane do obecnych form użytkowania.
- **STREFA „C”** – strefa ochrony ekspozycji. Obejmuje obszar stanowiący zabezpieczenie właściwego eksponowania zespołu zabytkowego, określa jej nieprzekraczalne gabaryty. Wszelka działalność inwestycyjna obejmująca wykonanie obiektów kubaturowych i innych

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

urządzeń wysokich w tym obszarze winna być uzgadniana ze Służbą Ochrony Zabytków. Strefa „C” obejmuje panoramę miasta z kościołem i częściowa zabudowę miejską.

- **STREFA „W** – strefa ochrony konserwatorskiej-archeologicznej. Prace budowlane muszą być wyprzedzone badaniami wykopaliskowymi lub ustanowiony nowy nadzór archeologiczny, umożliwiające dokumentacje zalegających pod powierzchnią ziemi obiektów historycznych oraz konserwację materiałów zabytkowych. Strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej „W” objęte są m.in.:
 - obszar dawnego grodu wczesnośredniowiecznego położonego na niewielkim półwyspie, leżącym na przesmyku między dwiema częściami Jeziora Więcborskiego,
 - obszar dawnego zamku położony na terenie tzw. :”Wzgórza Zamkowego”
 - obszar dawnego miasta lokalizacja położona na terenie obecnego rynku wraz z terenem przykościelnym.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa wymaga się, aby każdy kto:

a) przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego zachodzi przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, burmistrza gminy,

b) w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych, odkryły przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, jest zobowiązany: wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot, następnie zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia, oraz niezwłocznie zawiadomić o tym Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, burmistrza gminy.

5. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI:

5.1. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych:

- utworzenie kompletnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart adresowych zabytków nieruchomości,
- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków o zmiany powstałe w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów (aktualizacja bazy danych)

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

poprzez dokonywanie przeglądów w terenie i weryfikację posiadanych wykazów, uzupełnienie dokumentacji fotograficznej obiektów zabytkowych),

- określenie stosunków własnościowych i ustalenie szczególnej lokalizacji z podaniem nr działek geodezyjnych obiektów objętych ewidencją.

5.2. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury (kapliczki, krzyże przydrożne):

- sporządzenie gminnej ewidencji zabytków małej architektury (określenie stosunków własnościowych oraz ustalenie szczególnej lokalizacji z podaniem nr geodezyjnych działek,
- sporządzenie dokumentacji fotograficznej.

5.3. Współpraca z właścicielami i zarządcami obiektów zabytkowych:

- wspieranie działań właścicieli w zakresie dokumentowania i przeglądów obiektów zabytkowych,
- współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w zakresie ich remontu i konserwacji,
- pomoc w załatwianiu pozwoleń na roboty budowlane w obiektach objętych remontem i konserwacją oraz w kontaktach ze służbami konserwatorskimi i archeologicznymi.

5.4. Promocja zabytków nieruchomych:

- rozpowszechnianie informacji o obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub do ewidencji zabytków z terenu gminy Więcbork na bieżąco podczas opracowywania folderów promujących gminę,
- umieszczenie informacji o obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub do ewidencji zabytków z terenu gminy na stronie internetowej www.wiecbork.eu,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych,
- umieszczanie informacji o zabytkach w Informatorze Gminy Więcbork,
- opracowanie i wykonanie systemu oznakowania zabytków zlokalizowanych na terenie miasta i gminy Więcbork (tablice, plansze, mapy).

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

5.5. Dla ochrony posiadanych zasobów kulturowych Gmina winna przyjąć następujące zasady działania:

- utworzenie kompletnej ewidencji zabytków,
- czynne wspieranie przez Urząd Miejski działań zmierzających do utrzymania lub przywrócenia jak najlepszego stanu obiektów i terenów o wysokiej wartości zabytkowej,
- tworzenie planów rozbudowy infrastruktury w oparciu o konsultacje i opinie instytucji powołanych do opieki nad zabytkami na danym terenie,
- harmonijne wkomponowanie w krajobraz nowych obiektów,
- unikanie zabudowy wielkogabarytowej w bezpośrednim sąsiedztwie obiektów zabytkowych,
- przeciwdziałanie degradacji i niszczeniu obiektów zabytkowych.

5.6. Ustala się następujące zasady ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków i znajdujących się w ewidencji obiektów zabytkowych podlegających ochronie konserwatorskiej:

- wszelkie działania związane z obiektami znajdującymi się w strefach ochrony konserwatorskiej powinny uzyskać zgodę Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- obiekty o wartościach zabytkowych należy w miarę możliwości poddawać restauracji i modernizacji oraz konserwacji z zachowaniem obecnej i projektowanej funkcji do wartości pierwotnej,
- obiekty i tereny podlegające ochronie powinny być użytkowane tak, aby wykluczyć ich dewastację,
- nowa zabudowa na terenach zabytkowych powinna być dostosowana do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i bryły oraz nawiązywać do lokalnej tradycji architektonicznej,
- stanowiska archeologiczne (ślady osadnictwa, osady, cmentarzyska objęte ochroną prawną, znane z badań bibliograficznych i archiwalnych oraz inspekcji terenowych winny być zachowane i chronione zgodnie z wytycznymi Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków,
- opieka nad zabytkami powinna być sprawowana przez ich właścicieli lub zarządców przez cały okres ich użytkowania,
- właściciel lub zarządca jest obowiązany do prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i innych prac budowlanych przy zabytku, zabezpieczenia i utrzymania obiektu oraz jego otoczenia w należytym stanie, dokumentowania

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

zabytku i korzystania z niego w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości.

5.7. Ocena szans i zagrożeń dla środowiska kulturowego gminy Więcbork:

SZANSE:

- Korzystny stan środowiska przyrodniczego oraz potencjalnie duża możliwość rozwoju turystyki na bazie walorów przyrodniczych i kulturowych,
- Dobrze wykształcona sieć osadnicza z korzystnym układem oraz znaczna koncentracja w większych wsiach,
- Korzystny stan ilościowy i jakościowy zabytków znajdujących się na obszarze gminy,
- Uwzględnienie zagadnień z zakresu ochrony zabytków w planowaniu przestrzennym,
- Obecność Polski w Unii Europejskiej (możliwość pozyskania środków z funduszy strukturalnych UE na cele związane z ochroną zabytków).

ZAGROŻENIA:

- realizacje robót remontowych bez uzgodnień – szczególnie renowacje elewacji,
- stosowanie nieprawidłowych rozwiązań materiałowych w budownictwie,
- zły stan wielu zabytków i brak środków na ich renowację,
- realizacja prac ziemnych przy inwestycjach bez nadzoru archeologicznego – nie przestrzeganie zasad wynikających ze stref ochronnych,
- utajnianie przypadkowych znalezisk archeologicznych.

6. POSTANOWIENIA KOŃCOWE

Z realizacji programu opieki nad zabytkami gminy Więcbork Burmistrz Więcborka sporządzi co dwa lata sprawozdanie, które zostanie przedstawione Radzie Miejskiej. Prowadzone będą działania zgodnie z kierunkami wskazanymi dla realizacji Gminnego Programu opieki nad zabytkami. W 2019r. rozpoczęte zostaną przygotowania do opracowania i przyjęcia programu opieki nad zabytkami dla Gminy Więcbork na lata 2020- 2024.

Załącznik nr 1
do programu opieki nad zabytkami
Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Kościół Ewangelicki obecnie parafialny rzymsko – katolicki p.w. św. Maksymiliana Kolbe w Pęperzynie

1. Dawny kościół ewangelicki powstał w 1778 roku, kiedy Pęperzyn był centrum życia ewangelickiego w tej części Krajny. Po 1945r. przejęty przez parafię katolicką w Zabartowie, później parafia samodzielna. Budowla nosi skromne cechy barokowe, wnętrze salowe, nakryte stropem płaskim. Obok kościoła dzwonnica w kształcie krosna z XIX w.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

1. Założenie pałacowo – parkowe w Suchorączku

Pałac z 1853 r. Pierwsza wzmianka o wsi pochodzi z 1288 r. Jest to dokument dotacyjny arcybiskupa Jakuba dla opata cysterskiego Engelberta z Byszewa. Sama wieś nazywana była niegdyś Suchrambke (1288r.), Suchorąsk (1695 r.) Suchorąbsk lub Wilhelmsruh. Początkowo stanowiła dobra rycerskie znajdujące się w powiecie złotowskim. Wspomina się ją w dokumentach z 1783r, jako wieś specjalizującą się w hodowli bydła, koni oraz owiec. Pierwotny zespół dworsko-parkowy w Suchorączku został zbudowany w 1853 roku dla rodziny Nehring. W 1880 r. rodzina przebudowała gruntownie dwór w pałac, nadając mu cechy neoklasycystyczne. W okresie międzywojennym rezydencja była własnością Ottona Karla Kunkla. Po 1945 r. niezniszczony obiekt przekazano oświacie i początkowo umieszczono w nim dom dziecka. W latach 50-tych dokonano renowacji i przebudowy założenia, gruntownie powiększając budynek, lecz jednocześnie pozbawiono go elementów neogotyckich. W 1959 roku założono tu Dom Pomocy Społecznej.

2. Zespół kościoła rzymsko – katolickiego p.w. św. Katarzyny w Sypniewie

Kościół pod wezwaniem Św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Sypniewie został zbudowany w 1781 roku, na fundamentach poprzedniego, opisanego przez wizytatora Trebnica podczas wizytacji parafii w 1653 roku, jako „zbudowany z muru pruskiego” i wewnątrz wyłożony drewnem. W 1781 r. zbudowano kościół parafialny p.w. św. Katarzyny ufundowany przez Adama Grabowskiego. Jest to budowla o konstrukcji szkieletowej z wypełnieniami ceglanymi, jednonawowa, o zaokrąglonym płaskim stropie i prezbiterium trójbocznie zamkniętym. Od północy znajduje się kruchta z łozami kolatorskimi. Ołtarz główny jest późnobarokowy z 1781 r. z retabulum wypełniającym prześwity okna. Wystrój wnętrza jest rokokowo-klasycystyczny z końca XVIII w. W posadzce prezbiterium (krypta Witosławskich) znajduje się marmurowa inskrypcyjna płyta nagrobna Andrzeja i Janusza Witosławskich. Drewniana dzwonnica pochodzi z 1926 r. W parku (8,85 ha) z XIX w. o bogatym drzewostanie, ze stawem, kanałami i grobowcem Wilckensów, stoi 2,5 kondygnacyjny murowany pałac eklektyczny o cechach klasycystycznych i neorenesansowych projektu architekta, K. Schinkla z drugiej połowy XIX w. Na piętrze znajduje się balkon wsparty na kolumnach z neorenesansową balustradą i wieżą widokową.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

3. Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny i śś. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza

Kościół parafialny rzymsko – katolicki p.w. Świętych Apostołów Szymona i Judy Tadeusza oraz Wniebowzięcia NPM w Więcborku na Krajnie położony jest przy południowo – wschodnim narożniku rynku, na wzniesieniu opadającym w kierunku południowym ku jezioru Więcborskiemu. Teren kościoła wydzielony jest przez murowane ogrodzenie, przy którym rosną drzewa mocno przysłaniające jego bryłę. Wejście na teren kościelny odbywa się przez bramki w ogrodzeniu na wprost kruchty i przy południowo – zachodnim narożniku, obok dzwonnicy wtopionej w mur ogrodzenia.

Kościół ten powstał w latach 1772 – 1778 z fundacji ówczesnych właścicieli Więcborka – Aleksandra Hilarego Potulickiego i jego syna hrabiego Michała Bonawentury. Zbudowano go na miejscu wcześniejszego, z wykorzystaniem murów wzniesionych za czasów Józefa Remigiana Potulickiego (ok. 1694 / 1695 – 1734). Wiadomo jednak, że parafia więcborska istniała już w 1405 roku. Może świadczyć o tym akt donacyjny dla tutejszego proboszcza Aleksego wystawiony 28.10.1405 roku przez Sędziwoja z rodu Grzymalitów – ówczesnego dziedzica na Więcborku. Kolejne wiadomości na temat kościoła więcborskiego pochodzą z wizytacji ks. S. Trebnica przeprowadzonej w 1653 roku. Napisał on wówczas o świątyni “tiuli BMV et SS. Apostolorum Simonisac Judae”. Wspominał także, że patronem kościoła był wówczas Kasper Zebrzydowski.

Według opisu sporządzonego przez wizytatora, był to budynek kryty dachówką, wewnątrz ze sklepieniami prostymi (“bez łuków”) i drewnianą posadzką, cały w dobrym stanie. Posiadał on sześć ołtarzy, co świadczyć może o znacznych jego rozmiarach. Ołtarz główny poświęcony był patronce świątyni – Matce Bożej Wniebowziętej. Ołtarz ten otaczała drewniana tralkowa balustrada. Drugim ołtarzem opiekowało się bractwo św. Anny, której wizerunek znajdował się w nastawie ołtarzowej. Trzeci poświęcony był Najświętszej Marii Pannie. Umieszczono w nim obraz ze sceną Zwiastowania. Czwarty zaś ołtarz miał obraz ze sceną biczowania Pana Jezusa. Piąty ozdobiony był m.in. przez rzeźbiony krucyfiks, a w nastawie znajdował się obraz Chrystusa Ukrzyżowanego. Ostatni natomiast z ołtarzy bocznych miał obraz Matki Bożej Częstochowskiej. W kościele tym znajdowała się też ambona i konfesjonały, a ponadto chrzcielnica, której naprawę nakazywał wizytator. W środku świątyni umieszczony był krzyż. Natomiast na chórze znajdowały się organy i mały pozytyw. Przy kościele stała murowana, kryta zakrystia oraz dzwonnica z czterema dzwonami.

Obecny kościół parafialny w Więcborku zawdzięcza swoje powstanie Aleksandrowi Hilaremu Potulickiemu z tym, że pracom wykończeniowym patronował już jego syn hrabia Michał. Kościół fundowany przez Potulickich to budowla orientowana, murowana z cegły, obustronnie tynkowana, częściowo podpiwniczona; zbudowana na planie prostokąta, posiada jedną trójprzęsłową nawę.

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

Program opieki nad zabytkami Gminy Więcbork na lata 2016-2019

4. Zespół Cmentarza Parafialnego rzymsko – katolickiego parafii p.w. NMP i SS. Apostołów Szymona i Judy Tadeusza w Więcborku

Kaplica cmentarna św. Katarzyny została zbudowana w 1787r. z fundacji hr. Michała Potulickiego, na miejscu dawnego drewnianego kościoła szpitalnego pod tym samym wezwaniem. Założona na planie koła, nakryta namiotowym, sześciopięciowym dachem. Wokół zabytkowy cmentarz parafialny z XVIII w.

